

Neden Su?

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu

21.dönem oda çalışmalarının önemli bir alanı olan mesleki, sosyal ve kültürel boyutlu konuların işlendiği ve Odamız çalışmalarının siz meslektaşlarımıza tanıtıldığı, oda-üye ilişkisinin önemli bir iletişim aracı olan Haber Bülteni'nde geçtiğimiz ay yayınladığımız “Nükleer Santraller” dosyasından sonra bu sayıdaki dosya konusunu Yönetim Kurulu olarak neoliberal politikaların son dayatmalarından biri olan “**Küreselleş(tir)me Sürecindeki Su Politikaları**”na ayırdık.

Mesleğimizin önemli bir alanı ve meslektaşlarımızın anlamlı bir çoğunluğunun uğraş alanı olan su, insanlığın en önemli yaşamsal gereksinimidir. Bu konuda jeoloji mühendislerinin de söyleyeceği sözlerin olduğunu biliyoruz. Bu amaçlar doğrultusunda çalışma programımızda da deklere ettiğimiz gibi, 2007 yılında yapılacak ulusal sempozyumda sularımızı enine boyuna tartışma olanağı bulacağız.

Tatlı sular, her ülkenin en önemli serveti olup, bu servetten kamu kararı anlayışıyla en iyi şekilde faydalanmak ve gelecek nesillere taşımak, bu serveti kullanan her kişi, kurum ve devletlerin borcudur.

Dünyadaki su sorunları ile ilgili olarak 2000 yılı “Stockholm Su Sempozyum”unda yapılan değerlendirmelerde, halen 26 ülkede 350 milyon kişinin susuzluk çektiği, 1,2 milyar insanın ise yeterli su kaynağına sahip olmadığı ve her yıl çoğunluğu çocuk 5 milyon kişinin su yetersizliğinden ve kirli sulardan kapıldığı hastalık sonucu yaşamını yitirdiği belirtilmiştir. Yine bu etkinlikte, 2025 yılında dünya nüfusunun 8,5 milyar kişiye ulaşacağı ve susuzluk sorunu yaşayacak ülke sayısının 52'ye, nüfusun da 3

milyar kişiyi bulacağı ortaya konmuştur. Başta Orta Doğu olmak üzere dünya coğrafyasındaki savaşların, soykırımların ve göçlerin temelinde dünya enerji kaynaklarına sahip olma isteği yatmakla beraber, gelecekteki savaşların “su” üzerine kurulacağı açıktır.

Yerkürenin $\frac{3}{4}$ 'ü su ile kaplı olmasına rağmen tatlı suların miktarı ancak %2.5-3.0 kadardır. Yararlanılabilecek tatlı suların yaklaşık %77'sinden fazlasının buzullarda olduğu dikkate alındığında geriye kalan % 23'lük yüzey ve yeraltı sularının da ancak %1'inden faydalanma imkanı mevcuttur. Yeryüzünde son derece az olan tatlı suların ülkelere dağılımı ise çok dengesizdir. Ekvator kuşağı, Avrupa, Amerika'nın belirli bölgeleri su kaynağı yönünden çok zengin iken Büyük Sahra, Orta Asya, Avustralya gibi geniş kurak alanlar ise oldukça fakir bölgelerdir.

Bilindiği üzere, 22 Mart 2006 tarihinde, Dünya Su Konseyi'nin her üç yılda bir yaptığı Dünya Su Forumu'nun dördüncüsü Meksika'da yapıldı. Beşincisinin ise **2009 yılında Türkiye'de yapılması kararlaştırılmış bulunmaktadır.**

Kar oranları daralan çokuluslu şirketlerin, pazarlarını tüm yerküreyi kapsayacak biçimde genişletmek istemelerinin sonucunda **kamunun ekonomik alanlardan tümüyle çekilmesi** ve piyasa işleyişinin tamamen serbestleşmesi gündeme gelmiştir. Bu süreç içerisinde ise insan için yaşamsal önemdeki bütün alanlar, sermayenin kar alanı olarak tanımlanmaktadır.

İşte bu alanlardan birisi olan, canlıların biyolojik açıdan en temel gereksinimi konumunda ve kamusal haklardan birisi olan **su**yun piyasalaştırılarak özelleştirilmesi hareketleri sermayenin öncelikli hedeflerinden birisini

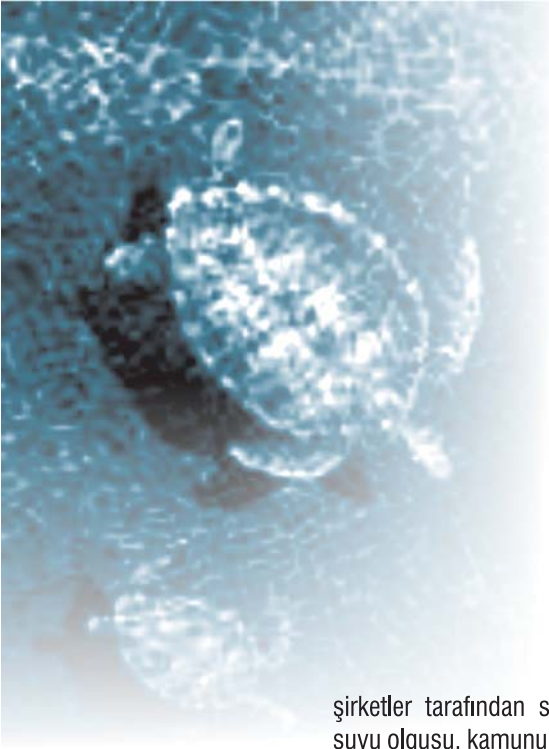

oluşturmaktadır. Bugün dünya nüfusunun sadece %5'inin suyu, ulusötesi şirketlerden satın almasına karşılık, bu şirketlerin yıllık gelirleri dünya petrol ticaretinin yıllık gelirinin yarısına ulaşmış durumdadır. Bu muazzam karlılık potansiyeli ulusötesi şirketlerin Dünya Bankası, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Dünya Su Konseyi, Küresel Su Ortaklığı, kıta ölçeğinde örgütlenmiş Bölgesel Kalkınma Bankaları ve Birleşmiş Milletler gibi kurum ve kuruluşlar ve ayrıca çok taraflı örgütler aracılığıyla suyu ticarileştirme çabalarını daha anlaşılır kılmaktadır. *Dünyaca ünlü Fortune dergisinin Mayıs 2000 sayısında su endüstrisinin küresel trendi ile ilgili olarak yaptığı yorum çarpıcıdır: "20. yüzyılda petrol, devletler ve şirketler için ne ifade ettiyse, 21. yüzyılda da ulusların varlık düzeyini belirleyecek değerli bir meta olan su, aynı değerde olacaktır."*

Suyun ticari bir meta olduğu düşüncesinin ilk nüveleri 1990'lı yıllarda, suya yönelik gerçekleştirilen önemli uluslararası toplantılarla ve bu toplantılara yönelik hazırlanan raporlarla, çokuluslu su şirketlerinin de desteği alınarak, oluşturulmuştur. Uluslararası kurum ve kuruluşlar ile küresel şirketler için önemli bir gündem maddesi olan su kapsamında ortaya konan tartışmalar, teknik olmaktan öte politik yanı ağır basan tartışmalardır. Bu tartışmaların ilk yazılı metni 1992 yılında düzenlenen Uluslararası Su ve Çevre Konferansı'ndaki Dublin Beyanı'nda belirtilmiştir. **Suyun ekonomik bir mal olarak ele alınması, su dağıtımının desantralize bir yönetimle bütünleştirilmesi, su fiyatlandırılmasına ekonomik bir araç olarak önem verilmesi ve su yönetimine ortakların geniş katılımının sağlanması** anlayışını benimseyen politik yaklaşım, küresel su

yönetimine ilk adımın atılmasını sağlamıştır. Suya yönelik olarak oluşturulan küresel politikaların **peşisıra su finansmanı** sorunu ele alınmış ve özellikle kamu yönetimi yaklaşımını dışlayan bir vizyon benimsenmiştir. Dublin Beyanı'nın bir başka ilkesi olan **suyun bütüncül olarak ele alınmasına** paralel politikalar üretmek ve benimsenen vizyonu hayata geçirebilmek üzere 1996 yılında hükümetler, çokuluslu şirketler ve uluslararası örgütler bir araya gelerek **Dünya Su Konseyi** ve **Küresel Su Ortaklığı**'nı oluşturmuşlardır. Bu kuruluşlar bünyesinde Dünya Bankası ve Bölgesel Gelişme Bankaları gibi çok taraflı mali kuruluşlarla birlikte çokuluslu şirketler de üst düzeyde temsil edilmektedirler. Konsey kuruluş amacına uygun olarak, kamu yönetimi yaklaşımını dışlayan, dünya genelinde devletleri ve suyu yönlendirecek temel politikaları bu yapı içinde oluşturmaktadır. **Yani ülkelerden ulusal su politikalarını, uluslararası finansmana kolaylık sağlayacak şekilde düzenlemesini istemektedir. Su reformlarının yapılması, sulama yönetiminin devri, kentsel su ve kanalizasyon hizmetlerinin özelleştirilmesi ve havza yönetimi için bir yönetimin kurulması gibi.**

Suyun sermaye tarafından küresel düzeyde kontrol altına alınması konusundaki en önemli anlaşma ise, 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütünü (DTÖ) oluşturan anlaşmalardan biri olarak imzalanan, çok taraflı olma özelliğindeki, Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasıdır(GATS). GATS Anlaşmasının 2000 yılı Ocak ayından bu yana sürdürülen genişletilme ve derinleştirme müzakerelerinin 11 ana gündem maddesinden biri "**SU iletim sistemleri, enerji ve atık su işleme**"dir. GATS'a göre, su alınıp, satılabilir bir meta, piyasada rekabetin mümkün olduğu bir hizmet olması nedeniyle **kamu hizmeti olarak kabul edilmemektedir**. Piyasada özel

şirketler tarafından satışa sunulmuş olan şişe suyu olgusu, kamunun içmesuyu hizmeti vererek bu şirketlerin ticaretine engel olması anlamına gelmekte olup bu durum da serbest rekabete aykırıdır. İşte bu yüzden 2005 yılı başından itibaren yürürlüğe girmiş bulunan yeni GATS anlaşması ile **suyun çıkarımı, işlenmesi, iletim hizmetlerinin** serbest piyasa koşullarında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Temel hedef ise, bu anlaşma üzerinden suyun ticarileştirilmesi, metalaştırılması, DTÖ sistemi ve hukukunun güvencesinde sermayenin en önemli kar alanlarından biri yapılmasıdır. Sonuç olarak bu, halkın daha yüksek fiyatlarla suya ulaşması ve büyük bir kaynağı, su faturaları üzerinden şirketlere aktarması demektir.

Ülkemizde de su ve kanalizasyon hizmetleri yönetimi ve finansmanına ilişkin genel yapıda belli bir süreç boyunca çeşitli değişiklikler olmakla beraber, neoliberal politikalar doğrultusunda yapılan piyasalaştırma ve özelleştirme kapsamındaki tüm bu anlaşmalarla birlikte hızlı bir çözülme yaşanmaktadır. Köy Hizmetleri'nin kapatılması, Belediyeler Yasası'nın çıkarılarak yerleşmenin önünün ve her türlü belediye hizmetlerinin serbest piyasa koşullarına göre yapılmasının yolunun açılması, bunu takip eden süreç içerisinde de belediyelere alt ve üst yapı hizmetleri veren İller Bankası'nın belediyecilik hizmetlerini bitirme aşamasına getiren Dünya Bankası ile 2006 Yılında imzalanan 213 milyon Euro'luk Belediye Hizmetleri Projesi örnek olarak verilebilir. Yakın zamana kadar yatırım potansiyelinin tamamını öz kaynaklara dayalı olarak gerçekleştiren İller Bankası'nda dış finansmana bağıllık yolunun açıldığını ve ilerleyen

dönem içerisinde, reel yatırımlarının yarıdan fazlasını dış kaynaklarla gerçekleştiren DSİ'ye benzer bir görünümde olacağını tahmin etmek zor olmasa gerekir. Gerek **yerel yönetimlerde**, gerekse **merkezi yönetim kurumlarında** artık **öz kaynağa dayalı kamu kredisiyle kamu hizmet yatırımlarının karşılanması politikasının yerini, hızla dış finansmana dayalı politik tercihler almaktadır.** İşte tüm bu tercihler canlının en doğal ve yaşamsal gereksinimi olan suyu **kamu ortak değeri olmaktan çıkararak** alınıp satılır mal haline getirmekte, kamu yararı ilkesinin dışına itmekte ve toplumsal maliyeti yüksek bir metaya dönüştürmektedir.

Sayıları oldukça az ve kendi devletlerinden bağımsız olmayan küresel su tekellerine karşı **doğal kaynaklarımızı, halkımızın çıkarlarını ve çocuklarımızın geleceğini** korumak için kamu mülkiyeti temelinde örgütlenmiş, ulusal planlama çerçevesinde yerel kalkınmayı hedefleyen, her bireyin suya erişimine olanak sağlayan, eşitsizlikleri azaltmaya yönelik yatırım önceliklerine dayanan finansman politikalarını destekleme sorumluluğunu taşımak gerekmektedir.

Bu dosya konusunun oluşturulması ve içeriğinin zenginleştirilmesi sürecinde görüş düşünce ve katkılarıyla önemli bir açılım sunan Hacettepe Üniversitesi Hidrojeoloji Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi sayın **Mehmet EKMEKÇİ**'ye, dosya konusu ile ilgili birikim ve deneyimleri ile bültenimize yazı veren sevgili dostlarımız ve meslektaşlarımıza en derin sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Yeni sayıda yeni bir dosya konusunda buluşmak üzere.